

Fremtidens folkeoplysning

Det er vigtigt at bevare folkeoplysningens mangfoldige billede af aktiviteter, hvis Danmark skal have alle borgere med i fastholdelse og udvikling af demokratiet og velfærdssamfundet samt kunsten at mestre et aktivt liv som medborger i Danmark. Dette politikpapir har fokus på daghøjskoler, undervisning hos oplysningsforbund og aftenskolerne.

Folkeoplysningen er rammen om ikke-formel læring og er et tilbud til alle borgere. Nogle folkeoplysende institutioner tilbyder også undervisning i almene færdigheder, fx FVU^[1] og OBU. Dannelse er et centralt begreb i folkeoplysningen, hvor særligt faglige, sociale og personlige kompetencer, livsvejledning og livsmestring – i forhold til at blive dannet som demokratisk og aktiv borger ift. samfundet/verdenen - står i centrum.

Den bærende ide i folkeoplysningen er, at den bygger på den enkelte deltagers lyst til at deltage aktivt, til at blive klogere og til at være en del af et folkeoplysende fællesskab. "Det levende ord" og "samtalen" er fortsat udgangspunktet, men moderne undervisnings- og aktivitetsformer er også en del af aktiviteterne.

For mange borgere er folkeoplysningen:

- Et nødvendigt supplement og en brobygger ift. den formelle læring – mange begynder deres uddannelseskariere indenfor folkeoplysningen, da den ikke-formelle læring kan være den nødvendige start for bl.a. at opbygge modet til at kaste sig ud i egentlig formel læring
- Stedet, hvor livskompetencen kan udvikles og gøre deltagerne i stand til at mestre livet såvel på arbejdsmarkedet, i uddannelsessystemet som i andre dele af livet, fx civilsamfundet
- Rammen, hvor der er "højt til loftet", og hvor emner som fx demokrati, miljø, æstetik, ulighed, værdiskabelse og sammenhængskraft kan diskuteres og udfordres
- Et tilbud til ældre om forebyggelse af sygdomme, fx gennem motion, være netværksskabende og et tilbud om livslang læring

De folkeoplysende institutioner er også blevet stedet mennesker, der er i en forandringsfase i deres liv. Det kan fx være unge og voksne, der er blevet syge af stress og derfor har behov for et overgangstilbud, før de kan vende tilbage til job eller uddannelse. Eller voksne, der pga. af nedslidning ikke mere kan klare deres job og skal finde nye veje, men fx har behov for ordblindeundervisning, inden de kan komme videre.

De senere års fokus på formelle kompetencer, har fjernet den forskningsmæssige opmærksomhed på den positive læringseffekt, som en kombination af uformel og formelle læringsforløb har på uddannelsesfremmede målgrupper. Fx forløb hvor deltagerne får FVU om formiddagen og folkeoplysning om eftermiddagen, så målgruppen får en gradvis glidning over i det formelle uddannelsessystem. Hvis vi skal have flere til at få en kompetencegivende uddannelse vil en fornyet forskningsmæssige interesse for denne form for kombinationsundervisning være et vigtigt indsatsområde.

---

[1] FVU er: FVU-læsning, FVU-matematik, FVU-engelsk, FVU-digital og FVU-start

Daghøjskoler

En daghøjskole er en uafhængig, selvejende institution, som tilbyder voksenundervisning med et folkeoplysende og beskæftigelsesfremmende sigte. Deltagerne er primært ledige, men alle andre voksne kan også tage del i undervisningen mod et deltagergebyr. Nogle daghøjskoler er medlemmer af en af de tre paraplyorganisationer: AOF Danmark, Dansk Oplysnings Forbund (DOF) og Fora. Mange er ligeledes medlemmer af Daghøjskoleforeningen.

Antallet af daghøjskoler er faldet stødt over de sidste 10-15 år. Primært pga. ophævelsen af Lov om Daghøjskoler i 2002 på baggrund af et politisk ønske om en mere direkte erhvervsrettet arbejdsmarkedspolitik. Siden er det i stedet blevet op til kommunerne selv at fastsætte støtten til daghøjskolernes aktiviteter, jf. folkeoplysningslovens §45a. Disse tilskud har været faldende, hvilket også har været en væsentlig årsag til, at antallet er reduceret kraftigt.

Daghøjskolerne er forskellige; men fælles for dem er, at de arbejder ud fra ideen om fællesskaber og at være højskole om dagen med morgensang, foredrag mv. som vigtige omdrejningspunkter. Fælles for skolerne er ligeledes, at de er små enheder, hvor nærhed, den tætte relation og overskuelighed præger hverdagen. Derudover arbejder skolerne med motivation, realkompetence og vejledning under en eller anden form, da en del af ideen med daghøjskolerne er at styrke deltagerens muligheder i forhold til aktivt medborgerskab, uddannelse, arbejde og mestring af livet.

Andre centrale temaer er demokrati/medborgerskab, Forberedende Voksenundervisning (FVU) og ordblindeundervisning, digital dannelse samt integration.

En del af daghøjskolerne har specialiseret sig i at være forskoler/forforløb for unge/voksne, der ønsker at blive optaget på fx en kunstnerisk uddannelse.

Undervisningen handler i høj grad om at bygge på den enkeltes personlige motivation - eller, om nødvendigt, at hjælpe vedkommende med at finde sin egen lyst til at lære nyt og prøve kræfter med nye udfordringer.

Daghøjskolernes fremtidige rolle

Uddannelsesforbundet mener, at det er vigtigt at fastholde daghøjskolernes rolle som aktør i forhold til de borgere, der har brug for et sted, hvor de kan forberede sig og blive afklarede ift. deres videre færden i livet – herunder ift. uddannelse og/eller arbejdsmarkedet. For nogen borgere er dette nødvendigt, hvis de skal have en chance for at komme videre med deres liv.

Politisk er der et stort fokus på at opkvalificere arbejdsstyrken ikke mindst ift. de basale færdigheder, som grundlag for videreuddannelse til fx faglært niveau. Daghøjskolerne kan med deres fokus på fællesskab, personlig støtte, vejledning og afklaring bidrage til at løfte denne samfundsmæssige vigtige opgave for gruppen af borgere, hvor der skal noget ekstra til.

Derudover har daghøjskolerne en vigtig opgave i at hjælpe kommunerne med tilbud ift. de unge, som ikke hører til i FGU-målgruppen af forskellige personlige, sociale og/eller

faglige årsager. Daghøjskolerne kan med deres rummelighed og fleksibilitet hjælpe denne gruppe af unge tættere på en FGU eller et andet uddannelses- eller arbejdstilbud.

Uddannelsesforbundet vil arbejde for:

- At få en daghøjskolelov igen, der definerer områdets opgaver, målgrupper, indhold og metoder
- At samarbejdet mellem kommunerne og daghøjskolerne bliver styrket
- At kommunerne aktivt bruger daghøjskolerne ift. en del af de unge, som ligger uden for FGU-målgruppen

Undervisning hos oplysningsforbund – inklusiv rekvireret undervisning

De private aktører og –virksomheder, der har rødder i folkeoplysningen, er som – daghøjskolerne – uafhængige, selvejende institutioner, som tilbyder voksenundervisning med et folkeoplysende, uddannelses- og beskæftigelsesfremmende sigte. Tilsvarende daghøjskolerne er de fleste funderet i en af paraplyorganisationerne: AOF Danmark, Dansk Oplysnings Forbund (DOF) og Fora.

Målgruppen er primært voksne og spænder fra socialt meget udsatte grupper til dem, som blot skal have et lille skub for at komme videre i deres liv, fx opkvalificeres i forhold til arbejde eller påbegyndelse af uddannelse/-efteruddannelse. Differentieringen i målgruppen fordrer, at underviserne skal håndtere mange forskelligartede udfordringer i deres undervisning fra faglige problemstillinger til svære sociale og personlige problemstillinger, hvor mange af kursisterne også har diagnoser.

Undervisningen er meget forskellig, differentieret og fleksibel og udspringer primært af, hvad fx kommunerne, a-kasserne, fagforeningerne og private virksomheder o.l. vil "købe". Men ofte har undervisningen fokus på afklaring, jobsøgning, vejledning, undervisning i basale færdigheder, fx FVU og OBU ud fra voksenpædagogiske principper, der tager udgangspunkt i målgruppens livserfaringer.

En større del af undervisningen foregår i disse år på virksomhederne eller for virksomhederne, fx FVU og OBU. I den sammenhæng kan underviserne opleve et dilemma, der skal balanceres mellem ønsker til den bestilte opgave (der kan være meget detaljeret) og didaktiske og pædagogiske hensyn.

En større del af undervisningen bliver digitaliseret i disse år. Det kan være et tveægget sværd, da det på den ene side kan gøre, at borgere, der bor langt væk fra et undervisningssted, får mulighed for at deltage i undervisning. På den anden side forsvinder nærhedsprincippet, som for nogle borgere er afgørende for, at de gennemfører undervisningen.

De private aktører er udfordret af at være tæt forbundet med og afhængig af kommunernes beskæftigelsespolitik. Det er meget forskelligt, i hvor høj grad kommunerne benytter uddannelsesredskabet i deres aktiveringsindsats.

Årsagerne kan være forskellige, men et element kan være, at det ofte er dyrere at sende ledige og kontanthjælpsmodtagere i uddannelse fremfor jobaktivering. Det er en kortsigtet løsning, da det ofte er dem med manglende kompetencer, der bliver fyret først

næste gang, at konjunkturerne på arbejdsmarkedet går nedad, men det hjælper på kommunekassen her og nu.

For nuværende er uddannelsesaktiveringen i kommunerne nærmest ophørt, da refusionen til uddannelsesaktivering er fjernet.

Det betyder, at de private udbydere stort set ikke har nogen ledige i undervisningen, hvilket har medført et kraftigt fald i aktiviteten og pres på økonomien. Denne effekt er yderligere forstærket af nedsættelse af statslige taksameter på OBU, ændringer af SVU mv.

Uddannelsesforbundet vil arbejde for:

- samarbejdet mellem de private udbydere, kommunerne, virksomheder og erhvervsuddannelser bliver styrket
- At opkvalificering af kortuddannede får et endnu større fokus
- At kommunerne kan få refusion for uddannelsesaktivering
- At lærerne får efteruddannelse, der matcher de udfordringer, der står overfor, i undervisningen.

Aftenskolerne

Aftenskolerne tilbyder folkeoplysende undervisning i mange forskellige temaer og emner bl.a. sundhed og motion, kreative fag, musik, sprog og kultur, integration og it. 10% af aftenskolernes aktivitet skal være debatarrangementer, der er åbne for alle og annonceres offentligt. Der er stor frihed til at planlægge både form og indhold for de debatskabende aktiviteter. Afgørende er det, at deltagerne inddrages aktivt og har mulighed for at deltage i en debat om emner, der kan have interesse for fællesskabet og sættes ind i en samfundsbetonet og helhedsorienteret ramme, fx klima og bæredygtighed.

Folkeoplysningen i aftenskoleregi har været under pres de sidste mange år, da det bl.a. har været vanskeligt at skabe politisk opmærksomhed om området. På 20 år er antallet af aftenskoler blevet halveret og aftenskolernes kommunale tilskud gået ned med 48 % fra 2002-2017 pga. ændringer i folkeoplysningsloven (2002), hvor kommunernes kommunale støtte er gået fra 2/3 af udgifterne til underviser- og lederlønninger til 1/3. Det har gjort det dyrere at deltage i aftenskoleaktiviteter og medført færre tilbud med et generelt fald i aktiviteten til følge – hårdest er det gået ud over yderområderne. Der er behov for, at flere får mulighed for at deltage i aftenskoleundervisningen ved at tilskuddet til aftenskolerne bliver sat op. Derudover er der behov for, at der etableres en tilskudsmodel ift. deltagerbetalingen, der sikrer lavindkomstgruppens mulighed for at deltage i aftenskoleundervisningen.

I samme periode er antallet af handicaphold især i de større byer steget betragteligt, hvilket udfordrer aftenskolernes økonomi. Da undervisningen er dyrere, på grund af et lovmæssigt krav om lavere deltagerantal på holdene, er der behov for at øge tilskuddet til denne undervisning, så der er ressourcer tilbage til den ordinære aftenskoleundervisning.

I de senere år er der færre unge, der deltager i aftenskole. Derfor er gennemsnitsalderen i aftenskoleundervisning steget. Hvis aftenskoleundervisning fortsat skal være for alle, skal aftenskolerne have opmærksomhed på at udbyde emner, temaer og tilrettelæggelsesformer, der tiltrækker den yngre målgruppe.

Uddannelsesforbundet har igennem mange år arbejdet for en overenskomst til de undervisere i aftenskolen, som har aftenskoleundervisning som deres hovederhverv. Dette er endnu ikke lykkedes, så kampen fortsætter.

Uddannelsesforbundet vil arbejde for:

- Overenskomst for de undervisere som har folkeoplysning som deres primære beskæftigelse
- At ændre de kommunale støtteordninger, så det bliver muligt for flere at deltage i aftenskoleaktiviteter samt sikre en prisstruktur, der reelt muliggør deltagelse fra lavindkomstgrupper
- At sikre at almindelige aftenskolehold oppebærer deres tilskud, selv om der laves mange handicaphold, så rammen ikke udhules
- Opmærksomhed og kendskab til aftenskolens folkeoplysning til de yngre medborgere